

**Satoshi Murayama, Žarko Lazarević in Aleksander Panjek
(ur.), Changing Living Spaces: Subsistence and Sustenance
in Eurasian Economies from Early Modern Times
to the Present.**

Slovenska znanstvena zbirka za humanistiko 12. Koper:
University of Primorska Press, 2024, 283 str., ilustr.

Pričujoča znanstvena monografija je izšla leta 2024 kot plod dela v okviru notranjega raziskovalnega programa »ŽIVS – Življenjski prostori Slovenije: preteklost – sedanjost – prihodnost« na Univerzi na Primorskem. Uredniške dolžnosti za monografijo si delijo zgodovinarji Satoshi Murayama, Žarko Lazarević in Aleksander Panjek, sestoji pa se iz teoretično-metodološke uvodne razprave in enajstih študij primera. Slednje so uredniki razdelili v tri tematske sklope.

Zgodovinar Satoshi Murayama nas v poglobljenem, tako rekoč programatskem uvodnem sestavku seznanja tako z običnimi raziskovalnimi cilji monografije kot tudi s teoretičnim ozadjem in osnovnimi izhodišči koncepta življenjskih prostorov (*living spaces*). Kot osnovni namen monografije

opredeljuje kolektivno diskusijo o razvojnih stopnjah, ki vodijo od poljedelske družbe v industrializirano in končno tudi poindustrijsko družbo. Kot je razvidno iz naslova dela, je osnovni geografski okvir za monografijo sicer Evrazija, po Murayamovih besedah pa naj bi raziskovalni kolektiv zanimali predvsem tisti lokalni konteksti, kjer prevladujejo drobne posestniške strukture (7). Koncept življenjskih prostorov opredeljuje kot »holističen pristop, ki je antitetičen pristopu analitičnega členjenja« in naj bi zajemal deset glavnih tematskih sklopov. Med te spadajo živali, rastline, mikroorganizmi, vode, zrak, kopno, nesreče, hrana, odpadki in človeštvo (15). Kot v svoji študiji primera zapišeta Aleksander Panjek in Gregor Kovačič, velja koncept življenjskih prostorov razumeti predvsem kot »interdisciplinarni pristop, ki v dolgotrajnem in holističnem smislu obravnava odnose med človekom in okoljem in povezuje preteklost s sedanjostjo, potencialno pa tudi s prihodnostjo« (255).

Če vzamemo v ozir raziskovalni *credo* in geografsko koncepcijo monografije, nas ne bo presenečalo dejstvo, da njen analitični del obsega izrazito raznolik nabor študij, ki izhodiščni analitični koncept preizkušajo v zelo različnih geografskih in časovnih okvirih. Prvi tematski sklop v monografiji se ukvarja z družbenimi in gospodarskimi konteksti (*Social and Economic Contexts*) ter obsega štiri razprave. Pri teh velja kot rdečo nit poudariti predvsem vprašanje posestniških struktur in njihovega vpliva na gospodarski

razvoj v danem lokalnem kontekstu. Prva razprava (avtorjev Luce Mocarellija in Paola Tedeschija) nas tako seznaja s privatizacijo srenjske zemlje v alpskih dolinah Lombardije v 19. stoletju. Avtorja kot svoj glavni prispevek izpostavljata uvid v negativne ekološke posledice, ki jih je povzročilo neodgovorno upravljanje z naravnimi viri že na samem začetku industrializacije, ter v spremenljive, potencialno tudi negativne vplive procesa privatizacije na lokalne podeželske skupnosti. Razmeroma preglednejše narave je prispevek zgodovinarja in urednika monografije Žarka Lazarevića, ki se osredotoča na strukture kmečkega gospodarstva v Sloveniji med obema vojnoma. Bralke in bralce seznaja z razdrobljeno lastniško strukturo kmečke posesti, njeno nizko donosnostjo in družbenimi posledicami, ki so jih omenjeni dejavniki pustili na podeželju v obravnavanem obdobju. Ti so se kazali predvsem v visoki (pogosto dejansko »skriti«) nezaposlenosti, prenaseljenosti in končno tudi v intenzivnih (sezonskih in stalnih) migracijah. Kmečko gospodarstvo je prav tako predmet razprave avtorice Haruhise Asada, ki pa omenjeno problematiko obravnava v sodobnosti – znotraj indijske zvezne države Assam. Glavni predmet prispevka so značilnosti samooskrbnega kmetijstva pri različnih etničnih skupnostih v dolini Brahmaputra, v ospredju avtoričinega interesa pa se nahajajo predvsem ekološki konteksti in tehnološki vidiki kmetijske proizvodnje. Zadnji prispevek v pričujočem tematskem sklopu (avtorja Josefa Grulichja) se naposled podrobneje posveča fenomenu migracij na primeru selitev s podeželja v Češke Budějovice v drugi polovici 18. stoletja. Kot ključni sklep svoje študije poudarja dejstvo, da so migracije v danem kontekstu sicer zajele vse sloje podeželskega prebivalstva, še najpogosteje pa so se selili posamezniki, ki jim zakonodaja ni zagotavljala deleža pri dedovanju družinske kmečke posesti.

Drugi tematski sklop monografije je posvečen uporabi virov (*Utilization of Resources*) in obsega štiri razprave. Prva med njimi (avtorja Tara Takemota) obravnava izkoriščanje trave in lesa na cesarski skupni zemlji ter njeno postopno pretvarjanje v novo kategorijo zaščitenega gozda (*conservation forest*) v japonski prefekturi Yamanashi na začetku 20. stoletja. Razprava tako nudi vpogled v zgodnje poskuse zakonodajne regulacije izkoriščanja gozdov in lokalnih naravnih virov na Japonskem, katere namen je bil predvsem preprečevanje poplavljanja. V japonski prostor je umeščena tudi naslednja študija (avtorja Miyukija Takahashija), ki se dotika vprašanja razprostranjenosti uporabe konj v gospodarstvu zgodnjersrednjeveške Japonske. Avtor na osnovi empiričnih podatkov iz prefektur Asaka in Katsushika navaja raznovrstne namene, za katere je lokalno prebivalstvo vzrejalo in izkoriščalo konje, ter tako nudi intervencijo v širšo razpravo o spreminjajoči se vlogi človeške in živalske delovne sile v japonskem kmečkem gospodarstvu v omenjenem obdobju. Tretja študija v pričujočem sklopu (avtorjev Laitpharlanga Cajeeja in Monice Mawlong) nas znova popelje v sodobni indijski kontekst. Predmet razprave je potencialni prispevek tradicionalnega lončarstva k trajnostnemu razvoju v severovzhodu države, avtorja pa se v analizi posvečata predvsem okoljskim dejavnikom, ki opredeljujejo značaj omenjene obrti. Sklop naposled zaključuje razprava (avtorice Noriko Yuzawa), ki obravnava cirkulacijo gnojil

na Japonskem v zadnjih dveh stoletjih. Študija primera se osredotoča na spremembe v uporabi človeškega blata (*night soil*) kot gnojila v prefekturi Aichi v času rastoče urbanizacije in industrializacije.

Zadnji tematski sklop v monografiji obsega tri daljše razprave, ukvarja pa se z »naravnimi spremenljivkami« (*Natural Variables*), ki opredeljujejo življenjske prostore. Prva študija v sklopu (avtorja Masanorija Takashime) obravnava zgodovino pridelave riža na Japonskem v širokem časovnem loku, ki sega od osmega stoletja do začetkov industrializacije v devetnajstem stoletju. Raziskava temelji predvsem na kvantitativnih podatkih in daje vpogled tako v naravne kot tudi v politične dejavnike, ki so vplivali na razvoj omenjene kulture v danem časovnem okviru. Drugi prispevek v sklopu (avtorjev Satoshi Murayame, Hiroka Nakamura, Noboru Higashija in Toruja Terao) je prav tako lokaliziran v Japonsko, ukvarja pa se s poljedelskimi krizami, ki so jih povzročile poplave, suše in pomanjkanje sončne svetlobe na območju t. i. Vzhodnoazijskega monsuna. Sklop, pa tudi celotno monografijo, naposled zaključuje študija (avtorjev Aleksandra Panjeka in Gorazda Kovačiča), ki nas vrača v slovenski geografski kontekst in na osnovi izrazito lokalne historiografske dileme obravnava širše vprašanje človekovega upravljanja z vodami skozi zgodovino. Da bi ugotovila, kako velja razumeti načrtno izsuševanje manjšega jezera v okolici Štanjela glede na siceršnje pregovorno pomanjkanje vode na območju Krasa, sta avtorja proizvedla impresivno in izrazito interdisciplinarno mikroštudijo, ki omenjeno problematiko analizira v štiristoletnem časovnem loku.

Čeprav se posamezne študije primera znotraj monografije lahko na prvi pogled zazdijo izrazito medsebojno oddaljene tako v zemljepisnem, kulturnem kot tudi kronološkem oziru, jih Murayamov koncept življenjskih prostorov ter iz njega izhajajoča široka metodološka zasnova monografije vendarle povezuje v smiselno celoto. Metodološko univerzalnost pa velja poudariti kot še dodaten razlog, zakaj si pozornost vsekakor zaslužijo tudi študije o bralki oziroma bralcu morebiti manj znanih področjih in epohah – skozi njihovo prebiranje se namreč seznanjamo z metodološkimi pristopi in orodji, ki bi jih s pridom lahko uporabili tudi v raziskavah, ki se dotikajo slovenskega ali tudi poljubnega drugega kulturnozgodovinskega konteksta. Monografijo zato velja priporočiti predvsem bralkam in bralcem s splošnim teoretično-metodološkim interesom za okoljsko, družbeno in gospodarsko zgodovino, prispevka izpod peres slovenskih avtorjev pa nudita tudi podrobnejše vpogled v okoljsko in gospodarsko zgodovino slovenskega Krasa ter slovenskega podeželja nasploh.

Oliver Pejić